

S

STUDENTEN EN WERK

Hoofdstuk 11

Tom Vandenbrande

Eenmaal afgestudeerd, geraken Vlaamse jongeren relatief gemakkelijk aan een baan. Sinds 1998 is het percentage schoolverlaters dat een jaar na het afstuderen nog werkloos is, erg beperkt en het aandeel werkende schoolverlaters groot. Het aandeel werkenden onder de studenten is dan weer bijzonder laag, zeker in vergelijking met Nederland. Waar de doorsnee Nederlandse student er een baantje op nahoudt, beperkt de Vlaming dit tot een kortlopend contract tijdens de zomermaanden. De interimsector, de kleinhandel en de horeca maken in België het meest gebruik van studentenarbeid.

1 Verklaring voor het verschil Nederland-Vlaanderen: studenten werken (niet)

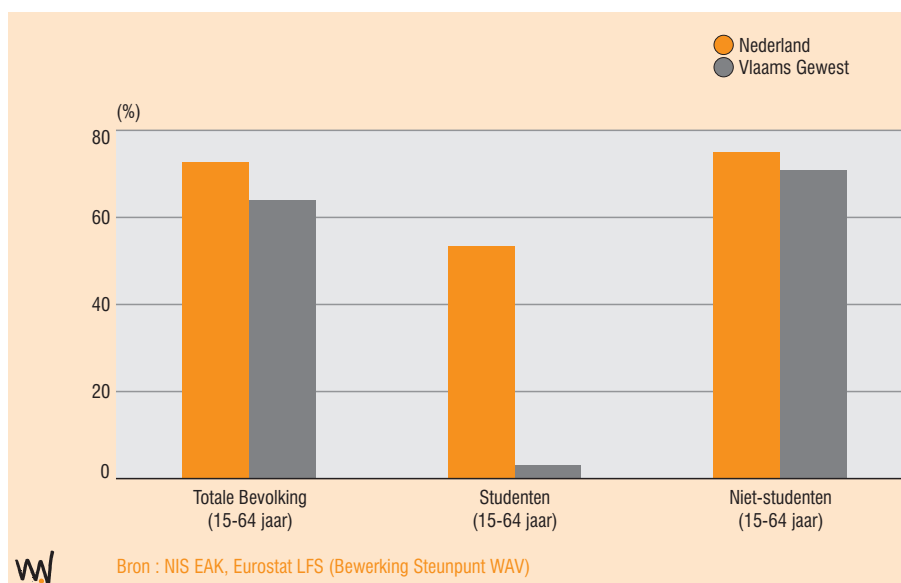
De Nederlandse werkzaamheid bij de bevolking tussen 15 en 64 jaar ligt nu reeds hoger dan 70%, het doel dat voor 2010 werd vooropgesteld op de Top van Lissabon. De werkzaamheidsgraad in Vlaanderen bedraagt momenteel 64% en is dus nog een behoorlijk eind verwijderd van de ambitieuze 70%. Het verschil tussen Vlaanderen en Nederland kan voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan het al dan niet inschakelen van studenten op de arbeidsmarkt. Wanneer we de werkzaamheidsgraad van de bevolking exclusief studenten vergelijken, dan wordt het verschil tussen Vlaanderen en Nederland gehalveerd. Bij de bevolking zonder studenten ligt de werkzaamheid op 72,2% in Vlaanderen, tegenover 75,6% in Nederland.¹

 Hfdst. 2

¹ Voor een overzicht van gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in dit hoofdstuk verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001.

Figuur 11.1

Werkzaamheidsgraad bij studenten en niet-studenten (Vlaams Gewest, Nederland; 2000)

Het aandeel werkenden onder de studenten is zeer beperkt in Vlaanderen en bijzonder hoog in Nederland. Volgens de Eurostat-gegevens zou bijna driekwart van alle Nederlandse studenten een baan hebben. Andere bronnen ramen het aandeel werkstudenten in 1997 veel lager (33% of 37%), maar dit aandeel blijft torenhoog boven het Vlaamse niveau.

Verder is ook de relatief vaste contractvorm van de Nederlandse werkstudent frappant. Terwijl de Vlaamse werkende student wordt geassocieerd met een kortlopend contract tijdens de zomermaanden, blijkt de Nederlandse collega een vrij langlopende verbintenis met de werkgever te hebben. Van de Nederlandse werkende studenten uit het Hoger Onderwijs heeft maar liefst 40% een vast contract met de werkgever en 28% een oproepcontract. Opmerkelijk is voorts dat niet minder dan 48% van de betrokken studenten al langer dan anderhalf jaar bij dezelfde werkgever werkt (Steijn en Hofman, 1999).

In Nederland werd in het verleden bezuinigd op de studiebeurzen van studenten én tegelijkertijd de mogelijkheid uitgebreid om als student bij te verdienen. Dit heeft geresulteerd in een groot aandeel werkstudenten met een vrij stabiele betrekking. Studententarbeid kreeg er een structureel karakter. In België wordt het combineren van werken en studeren op een totaal andere manier beleefd. Het fiscaal vrijgestelde bedrag dat studenten kunnen bijverdie-

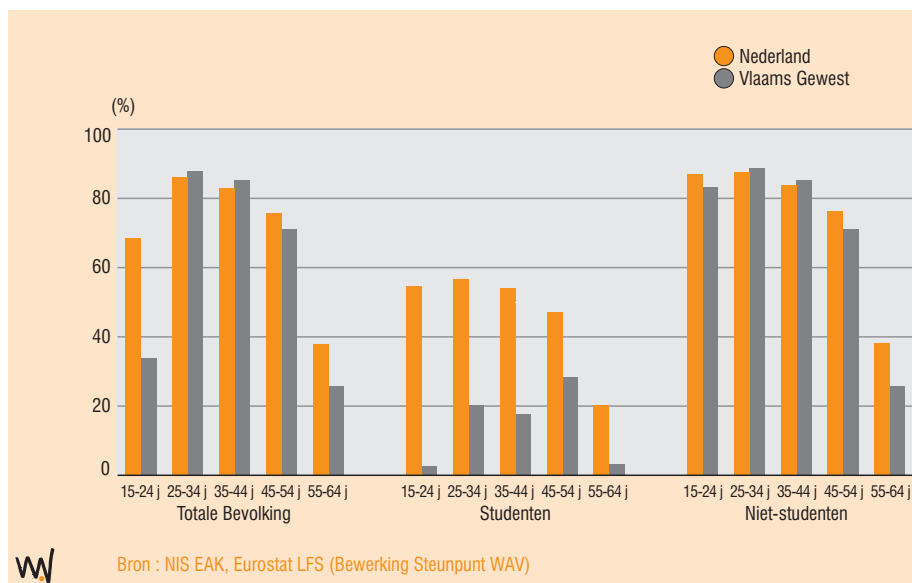
nen is op een laag niveau geplafonneerd, waardoor studentenarbeid zich concentreert tijdens de zomermaanden en de omvang van het fenomeen beperkter is.

2 *Verskil bij jongeren*

De impact van studentenarbeid op de verschillen tussen de werkzaamheidsgraad in Nederland en Vlaanderen is uiteraard het grootst op jonge leeftijd. De werkzaamheidsgraad verschilt tussen de twee regio's enorm wanneer we het totaal aantal jongeren (jonger dan 25 jaar) vergelijken, maar wordt beperkt wanneer enkel de jongeren die niet meer studeren in rekening worden gebracht. Bij oudere leeftijdsgroepen is de score van Vlaamse niet-studenten systematisch beter dan die in Nederland, althans tot de leeftijd van 44 jaar. Bij de 45-plussers scoort Vlaanderen minder goed, en ligt de werkzaamheid lager.

Figuur 11.2

Werkzaamheidsgraad bij studenten en niet-studenten, naar leeftijd (Vlaams Gewest en Nederland; 2000)

De mogelijkheden om de werkzaamheidsgraad te verhogen in Vlaanderen zijn dus vooral bij ouderen te situeren, althans in technische zin. Bij jongeren zijn deze mogelijkheden be-

Hfdst. 6, 9, 10, 11-

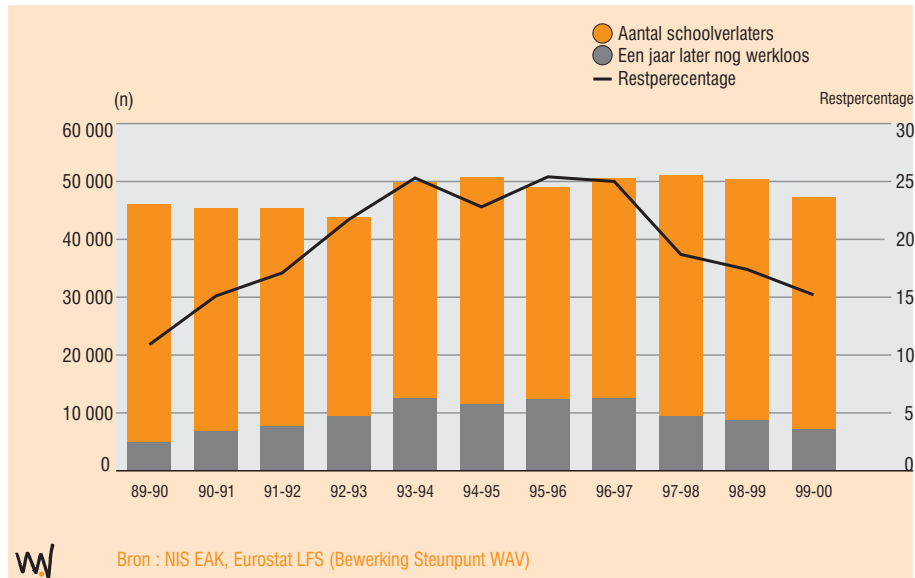
perkt, tenzij ervoor wordt geopteerd om ook in Vlaanderen massaal studenten in te schakelen op de arbeidsmarkt. Enige perverse effecten moeten bij een dergelijk beleid in rekening worden gebracht. De Nederlandse case leert ons dat studenten laaggeschoolden hebben verdronken uit de arbeidsmarkt. Studenten zijn bereid om in extreem flexibele arbeidsomstandigheden te werken, met zeer korte contracten, in marginale banen en met weinig statutaire bescherming. Een belangrijk deel van deze studenten werkt in arbeidsintensieve commerciële diensten: de kleinhandel, hotel en catering, reiniging. In deze sectoren is de arbeidsparticipatie van Nederlandse studenten tussen 1981 en 1997 zeer sterk toegenomen. Werkgevers hebben mede door dit aanbod van studentenarbeid de arbeidsvoorwaarden van dergelijke banen kunnen aanpassen aan een extreem flexibele arbeidsorganisatie. Als gevolg van het aanbod van studenten voor deze banen, én van de onregelmatige werktijden die steeds minder aangepast zijn aan het leven van werkende moeders en/of vaders, hebben laagopgeleide werknemers zich in diezelfde periode massaal teruggetrokken van de arbeidsmarkt, en is de werkloosheid van deze groep bijzonder hoog gebleven. In de concurrentiestrijd voor deze jobs trekken laagopgeleide werknemers immers vaak aan het kortste eind omdat studenten niet enkel zeer flexibele arbeidsvoorwaarden aanvaardden, maar zich ook sneller inwerken en de werkgever minder kosten (van der Meer en Wielers, 2001; Steijn en Hofman, 1999).

Eenmaal afgestudeerd, kan de jongere blijkbaar even gemakkelijk terecht op de Vlaamse arbeidsmarkt als in Nederland. Zeker de jongste jaren is de situatie voor Vlaamse schoolverlaters gevoelig verbeterd. Figuur 11.3 illustreert dit met VDAB-gegevens. Het aantal jongeren dat zich als schoolverlater laat registreren bij de VDAB blijft ongeveer stabiel tijdens de jaren negentig, maar het aandeel dat één jaar na inschrijving nog op zoek is naar een job zakt gevoelig sinds 1997. Waar halfweg de jaren negentig nog 25% van de Vlaamse schoolverlaters een jaar na afstuderen nog werkloos was, is dit aandeel gezakt tot 15% van de generatie die in 1999-2000 een eerste job zocht.

Vanaf 1 april 2000 kregen jongeren nog een bijkomende impuls via het startbanenplan. Een eerste evaluatie toonde aan dat het succes tijdens het eerste jaar van deze maatregel behoorlijk was. Ongeveer 50 000 jongeren werden door Belgische bedrijven in dit kader aangeworven en van deze groep maakten Vlaamse jongeren meer dan de helft uit. Hoewel Vlaamse werkgevers in principe jongeren tot 30 jaar mogen aanwerven, is 83% van de aangeworven Vlamingen jonger dan 25 jaar. Een derde van het aantal aangeworven personen was een schoolverlater. In absolute aantallen vonden ongeveer 10 000 Vlaamse schoolverlaters een job in het kader van een startbaanovereenkomst (Malfait en Vandenbrande, 2001).

Figuur 11.3

Aantal schoolverlaters, en het restpercentage werklozen één jaar na het afstuderen (Vlaams Gewest; 1990-2000)

3 *Waar werken (Belgische) studenten?*

Terug naar de periode waarin jongeren wél nog studeren en waarin een beperkt aandeel studenten (in Vlaanderen en ook in België) naast de studie ook een job uitoefent. Het eerder vermelde zeer lage aandeel Vlaamse/Belgische werkstudenten volgens de EAK mag enigszins verbazen wanneer we rekening houden met de aangifte van het aantal studentencontracten bij de RSZ. Volgens de EAK zou het aandeel Belgische studenten met een betrekking slechts 3% bedragen (of ongeveer 25 000 van de 800 000 studenten), terwijl er bij de RSZ-aangifte wordt gedaan voor 300 000 studentenjobs. Een verklaring voor deze sterk uiteenlopende cijfers vinden we in de zeer korte periode van het Belgische studentencontract. Uit de RSZ-aangifte leren we dat de gemiddelde duur van een studentenjob 16 dagen duurt. Van alle studenten ouder dan 15 jaar heeft naar schatting 37% tijdens 1999 een betrekking gehad (of 300 000 van de 800 000). Wanneer op een willekeurig tijdstip van het jaar aan een student gevraagd werd of hij de afgelopen week arbeidsprestaties heeft geleverd, zal het antwoord vaak negatief geweest zijn. De student was immers slechts 16 van de 226 werkdagen aan het

werk. De kans dat een student bij bevraging aan het werk was, zakt hierdoor tot 3% (of $37\% \cdot 15,9 / 226$).

Tabel 11.1

Het aantal studenten met een job volgens NIS EAK en volgens RSZ-LATG (België; 2000)

NIS EAK, jaargemiddelde 2000		LATG, derde kwartaal 1999	
Aantal studenten	806 440	Aantal studenten dat ooit werkte	299 988
		Gemiddeld aantal dagen	15,9
		<i>Gemiddelde jaarprestatie (15,9)/226</i>	<i>0,07 jaar</i>
Gemiddeld aantal werkende studenten	25 328	<i>Gemiddeld aantal werkende studenten</i>	<i>21 047</i>
<i>Gemiddeld aandeel werkstudenten</i>	<i>3%</i>	<i>Aandeel studenten dat ooit werkte</i>	<i>37%</i>

Bron: NIS EAK, RSZ-LATG (Bewerking Steunpunt WAV)

Via de RSZ-aangifte krijgen we ook een beeld op de sectoren die vaak gebruik maken van studenten tijdens de zomer. Meteen valt de sterke positie van de uitzendsector op de markt van de studentencontracten op: van alle studentencontracten valt 36,6% onder de sector van de 'bedrijfsdiensten'. Tegenover de 274 000 banen die deze sector telt op 30 juni 1999 staan 110 000 studentenjobs tijdens de zomermaanden die erop volgden.

Tabel 11.2

Belangrijkste sectoren die van studentenarbeid gebruik maken (België; 1999)

	Banen op 30 juni 1999 (a)		Aantal studenten-contracten in het derde kwartaal 1999 (b)		Verhouding = (b)/(a)
	(n)	(%)	(n)	(%)	
Primaire sector	31 388	0,9	3 906	1,3	12,4
Voeding (s2)	89 858	2,7	7 242	2,4	8,1
Secundaire sector	843 572	25,1	34 211	11,4	4,1
Groothandel (t2)	179 961	5,4	13 528	4,5	7,5
Kleinhandel (t3)	191 120	5,7	53 257	17,8	27,9
Verhuurdiensten (t4)	23 714	0,7	1 858	0,6	7,8
Horeca (t5)	107 534	3,2	24 944	8,3	23,2
Financiële diensten (t9)	127 789	3,8	10 587	3,5	8,3
Bedrijfsdiensten (t11-13)	273 963	8,2	109 648	36,6	40,0
Tertiaire sector	1 258 846	37,5	225 212	75,1	17,9
Social profit (excl. recreatie) (q5-7)	417 574	12,4	26 330	8,8	6,3
Quartaire sector	1 204 007	35,9	36 659	12,2	3,0
Totale RSZ-werkgelegenheid	3 357 027	100	299 988	100	8,9

Bron: RSZ, RSZ-LATG (Bewerking Steunpunt WAV)

Naast de interimsector blijken vooral kleinhandel en horeca tijdens de zomer massaal een beroep te doen op studenten. Tegenover 100 jobs op 30 juni staan in deze twee sectoren respectievelijk 28 en 23 studentencontracten tijdens de zomermaanden. Verder maken ook de primaire sector, de voeding, de groothandel, de verhuurdiensten, de financiële diensten en de social profit veel gebruik van studentenarbeid.

Tabellenbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001

